

Izgradnja urbane strukture naših mesta suočena je sve intenzivnije sa potrebom jasnog opredeljenja za naučni pristup i metod postupka sa nasledem u njima.

Rušenje, čuvanje i građenje, tri su vida manifestovanja jedinstvenog čina stvaranja novog urbanog prostora.

Nepotrebno je nabrajati primere kada je rušenje određenih sklopova zgrada ili pojedinačnih objekata dalo izvanredne rezultate u poboljšanju higijensko-tehničkih uslova stanovanja i života uopšte. Takođe je čuvanje iz ovog ili onog razloga, sa namerom ili sticajem okolnosti, određenih aglomeracija i arhitektonskih vrednosti doprinelo njihovoj autentičnosti. Isto tako je bilo, a ima i danas, situacija i lokacija za koje se može reći da bi u sklopu šire izgradnje dale veći doprinos celini, ako bi ostale neizgrađene, odnosno ako bi se primenio princip graditi negradnjom.

Međusobna korelativna veza tri navedena vida jedinstvenog čina, te, naizgled, tri suprotnosti, dokaziva je kroz istorijski razvrtak manje ili više jasnije, na svim urbanim strukturama. Njihova međusobna uslovljenost takođe.

No neophodnost, svrshodnost i bezalternativna jedinstvenost u svakoj situaciji i na svakom mestu svega toga — problematična je.

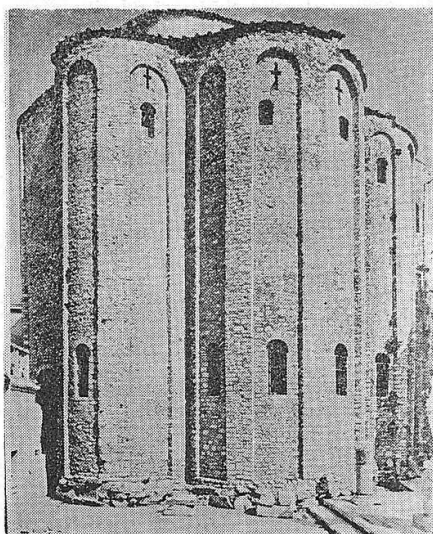
Gradevina crkve sv. Donata u Zadru, taj izvanredni spoj vizantijskog prostornog koncepta u starohrvatskoj varijanti, sa graditeljskom veštinom rimskom, bukvalno je temeljena na ostacima klasičnog foruma. To je bila samo kulturno-istorijska uslovljenost jednog doba i mesta, ali ne i jedan metodološki naučno dokaziv i neophodan put.

Isto tako, raščišćavanje parcelisanih vrednosti i proboj novog u centralni prostor Novog Sada, inaugurisan pojavom tzv. Tanurdžićeve palate između dva rata, kada je ovaj grad dobio jedan snažan potez, a da arhitektonsko oblikovne vrednosti i ne analiziramo, značilo je ekonomsku nužnost i kulturno-istorijsku uslovljenost vremena.

Analiza samo ova dva primera našeg kruga, pokazuje da se antički raster Zadra uklopio u organizam grada sve do danas iako su građevine uokolo nove ili da impresivna dužina poteza stare glavne ulice Novog Sada, presečena, ali ipak jedinstvenim građevinskim telom koje je objedinilo u sebi niz sadržaja od stanovanja i trgovine do zabave i ugostiteljstva, znači sadržavanje bitnih karakteristika kroz kvalitetna dela raznih faza i njihovo nadživljavanje ograničenog trajanja u materijalu i izrazu. Bitne karakteristike postaju univerzalne.

ing. arh.
slobodan jovanović

rušenje, čuvanje i građenje — jedinstven proces

Niz primera iz naše nacionalne urbanističko-arhitektonske prakse i tradicije pokazuje, u najmarkantnijim slučajevima promena stilskih obeležja i građevinskih faza, da su se održali i ostali vitalni u određenim sredinama samo oni zahvati kod kojih se radilo o svojevrsnoj složenoj integraciji vrednosti.

Postići superpoziciju postojećih vrednosti sa onima koje nudimo u vremensko prostornim koordinatama naše sredine, značilo bi i danas potvrdu dijalektičkog metoda u pristupu i realizaciji, a rezultati naše praktične aktivnosti potvrdu tog postupka.

Dijalektički metod ogleda se kroz koegzistenciju i nadopunjavanje analitičkog i emotivnog u kreativnom činu, dakle kroz jedinstvo suprotnosti.

Sigurno da emotivna strana, sentimentalna strana a psihološki faktori imaju ili su imali često presudnu važnost kako kod čuvanja tako i kod rušenja određenih objekata i građevinsko-urbanističkih sklopova, pa bi bilo pogrešno, kod jednog postupka koji hoće da bude racionalan i zasnovan na nauci, da prevagnu pri odlučivanju, da postanu jedini motiv, isto kao što bi bilo pogrešno njihovo zapostavljanje.

Potrebna je najpre efikasna afirmacija egzaktnih naučnih metoda pri valorizaciji vrednosti, valorizacija oslobođena primesa i opterećenja uticaja inostrane škole koja nas je uvek svrstavala na periferiju bitnih tokova.

Upravo taj metod već u začetku otkriva kao nepobitno nužno čuvanje fiksnih vrednosti i njihovo dalje otkrivanje kroz aktivno uključivanje u savremeno ili revitalizaciju onoga što imamo, kako bi novo bilo u potpunosti.

Zato se tzv. zaštita spomenika kulture javlja u nas prevashodno kao pitanje borbe za novo i savremeno, ali po svojoj suštini, a ne samo po spoljnom obeležju.

Teškoće su pri tome višestruke i višestepene. Posle faze prikupljanja činjenica i njihove prezentacije, sledi njihovo suprotstavljanje pretpostavkama o razvoju i potrebama. To suprotstavljanje mora apsolutno sadržavati, kao korektiv svih želja za bukvalnim rušenjem ili čuvanjem, određene koeficijente sigurnosti.

Postojanje nekog objekta ili zamrznena urbanistička situacija može tu i tamo otežati situaciju za rešavanje, ali, isto tako, i neadekvatno novo može značiti sopstvenu negaciju ili degradaciju postojećih vrednosti danas ili za neko sutra.

Ne radi se o inferiornosti doba i trenutka već o avanturi u koju se vredi upustiti za rad kreativnog akta kojem je teren uvek prostran.